

Uvodni nagovor varuhinje človekovih pravic dr. Simone Drenik Bavdek na posvetu Preprečevanje nasilja nad ljudmi z oviranostjo v institucijah: od raziskovanja k akciji, 2. junij 2026, Hiša Evropske unije, Ljubljana

---

Spoštovani predstavniki Agencije Evropske unije za temeljne pravice,
spoštovani predstavniki Muzeja norosti in Inštituta Republike Slovenije za socialno varstvo,
cenjene udeleženke in udeleženci,
spoštovani gostje,

dober dan tudi v mojem imenu in v imenu institucije Varuha človekovih pravic Republike Slovenije.

Najprej iskrena hvala organizatorjem za povabilo in za pripravo današnjega posveta, ki odpira eno najtežjih, a hkrati tudi najbolj nujnih vprašanj sodobne družbe: vprašanje nasilja nad ljudmi z oviranostjo v institucijah.

Današnji posvet je pomemben, ker na temelju ugotovitev in osebnih izkušnjah ljudi z oviranostjo odpira predvsem vprašanje, kako naprej: kako oblikovati učinkovite odzive na nasilje, kako okrepiti zaščito pravic ter kako vzpostaviti pogoje za dejansko vključevanje ljudi v skupnost.

Zato poudarjam dejstvo, ki je obenem tudi eno ključnih izhodišč današnjega posveta: človekove pravice ne prenehajo veljati ob vstopu v institucijo. Ravno nasprotno. Prav tam morajo biti še posebej varovane.

Spoštovani,

Agencija Evropske unije za temeljne pravice je novembra 2025 objavila obsežno poročilo o nasilju nad osebami z oviranostmi v ustanovah institucionalnega varstva v Evropski uniji. Poročilo razkriva razširjene oblike nasilja, dolgotrajne sistemske pomanjkljivosti ter kulturo molka, ki osebami z oviranostmi pogosto otežuje prijavo zlorab in uveljavljanje njihovih pravic.

Varuh človekovih pravic Republike Slovenije je pri pripravi poročila sodeloval s svojimi ugotovitvami in izkušnjami kot nacionalna institucija za človekove pravice ter kot del mehanizmov neodvisnega nadzora.

Ob objavi poročila smo poudarili, da ugotovitve Agencije Evropske unije za temeljne pravice potrjujejo probleme, na katere Varuh opozarja že vrsto let, tako v rednih letnih poročilih kot tudi v okviru delovanja Državnega preventivnega mehanizma.

Državni preventivni mehanizem kot neodvisen nadzorni organ spremlja kraje odvzema prostosti z namenom preprečevanja mučenja, zlorab in nečloveškega ravnanja. Pri svojih obiskih med drugim ugotavlja odsotnost protokolov za preprečevanje nasilja, prenatrpanost varovanih oddelkov v socialnovarstvenih zavodih in psihiatričnih ustanovah, pomanjkljivo dokumentiranje posebnih varovalnih ukrepov, nezakonito omejevanje gibanja ter slabo

informiranje uporabnikov o njihovih pravicah. Takšne razmere povečujejo tveganje za različne oblike nasilja, ponižujočega ravnanja in zanemarjanja.

V zadnjih letih smo pri Varuhu na področju institucionalnega varstva tudi iz **pobud, obiskov institucij, razgovorov z uporabniki, svojci in zaposlenimi ter iz številnih poizvedb pri pristojnih organih** zaznavali različne oblike ravnanja z osebami z oviranostmi, ki zbuja skrb: ponižujočo komunikacijo, zanemarjanje, neustrezno nego, pomanjkljivo higieno, neustrezno prehrano, neupoštevanje dietetičnih potreb ter neustrezen odnos zaposlenih do uporabnikov in celo verbalno in fizično nasilje.

Posebej problematično je, da institucionalno okolje pogosto zmanjšuje možnosti posameznika, da bi učinkovito uveljavljal svoje pravice, prijavil nasilje ali sodeloval pri odločanju o lastnem življenju.

Vprašanja nasilja v institucijah pa ni mogoče obravnavati ločeno od **razmer, v katerih delajo zaposleni**. Tudi ti se vse pogosteje obračajo na Varuha. Opozarjajo na izgorelost, mobing, kronično kadrovske podhranjenost, neustrezne delovne pogoje, nasilje nad zaposlenimi ter občutek popolne preobremenjenosti. Sistem, ki deluje na robu zmogljivosti, povečuje tveganje za kršitve človekovih pravic.

To seveda nikoli ne more biti opravičilo za nasilje. Je pa pomembno opozorilo, da nasilja ni mogoče preprečevati zgolj z ugotavljanjem individualne odgovornosti posameznikov ali z represivnimi ukrepi.

Nasilje v institucijah ni vprašanje posameznih incidentov ali osamljenih odklonov. Gre za resno sistemsko vprašanje, za katerega so potrebne sistemske rešitve.

Potrebujemo ustrezne kadrovske normative, dostojne delovne pogoje, strokovno podporo zaposlenim, učinkovite nadzorne mehanizme, jasne protokole za prepoznavanje nasilja ter preventivne programe. Potrebujemo tudi jasno družbeno zavezanost spoštovanju človekovih pravic, dostojanstva in avtonomije oseb z oviranostmi. **Ena ključnih usmeritev, ki jih zagovarja Varuh, je pospešitev deinstitutionalizacije, torej življenja v skupnosti.**

Mednarodni dokumenti, predvsem Konvencija o pravicah invalidov in smernice Odbora Združenih narodov za pravice invalidov jasno opozarjajo, da institucionalizacija pogosto pomeni segregacijo, izgubo avtonomije, omejevanje svobode ter povečano tveganje za nasilje in zanemarjanje.

Ob tem pa je nujno razumeti in vztrajno ponavljati, da **deinstitutionalizacija ne pomeni zgolj zmanjševanja velikosti ustanov ali gradnje manjših bivalnih enot**. Če posameznik še vedno nima dejanske možnosti izbire, nadzora nad svojim življenjem in odločanja o tem, kako, kje in s kom bo živel, potem institucionalna logika ostaja prisotna – ne glede na velikost ali obliko institucije.

Deinstitucionalizacija zato ni organizacijsko ali infrastrukturno vprašanje, ampak vprašanje človekovih pravic. Gre za pravico posameznika do samoodločbe, avtonomije, zasebnosti, svobode izbire in enakopravnega vključevanja v skupnost.

Pravica do samostojnega življenja iz 19. člena Konvencije o pravicah invalidov pomeni, da mora država posamezniku zagotoviti dejansko možnost živeti v okolju, ki si ga sam izbere, ob ustrezni podpori v skupnosti.

To vključuje osebno asistenco, podporo pri odločanju, dostopna stanovanja, krizno podporo, dostopen prevoz, vključujoče zdravstvene in socialne storitve ter druge oblike podpore, ki omogočajo resnično vključevanje v skupnost.

Varuh pozdravlja, da je Slovenija leta 2024 sprejela Strategijo Republike Slovenije za deinstitucionalizacijo v socialnem varstvu za obdobje 2024–2034. Vendar sama strategija še ne pomeni dejanske deinstitucionalizacije. Ključno bo, kako hitro in učinkovito bodo pripravljene izvedbeni ukrepi, ali bodo razvite storitve v skupnosti in ali bodo posamezniki dejansko dobili možnost živeti samostojno ob ustrezni podpori.

Spoštovani,

današnji posvet nosi zelo pomenljiv naslov: *od raziskovanja k akciji*. To je ključno sporočilo tudi za vse nas, predvsem pa za vse, ki sprejemajo odločitve.

Raziskave, poročila in priporočila so izrednega pomena za oblikovanje zaščitnih konkretnih in dolgoročnih ukrepov: učinkovitih nadzornih mehanizmov, pravočasnega ukrepanja ob zaznanem nasilju, zagotovitvi zadostnega števila usposobljenega kadra in drugo. Nenazadnje moramo s svojo aktivno držo nujno negovati tudi družbo, ki ne pristaja na normalizacijo nasilja, omejevanja avtonomije in izključevanja oseb z oviranostmi.

Kot varuhinja človekovih pravic zato vztrajam, da moramo imeti kot družba ničelno toleranco do nasilja. Vsaka prijava nasilja mora biti obravnavana hitro, strokovno in odgovorno. Zaščiteni morajo biti prijavitelji in žrtve.

Ljudem pa moramo omogočiti, da bodo o nasilju sploh lahko spregovorili in da bodo za to imeli varne poti ter ustrezno podporo.

Vprašanje nasilja nad ljudmi z oviranostjo v institucijah ni zgolj vprašanje socialnega varstva ali zdravstvenega sistema. Gre za vprašanje, kakšna družba želimo biti.

Ali bomo gradili družbo, ki bo osebe z oviranostmi obravnavala kot polnopravne nosilce pravic, z možnostjo odločanja o lastnem življenju, ali pa bomo še naprej ohranjali sisteme, ki temeljijo predvsem na nadzoru, odvisnosti in institucionalni logiki.

Ali bomo gradili družbo vključevanja ali družbo izključevanja.

REPUBLIKA
SLOVENIJA

VARUH
ČLOVEKOVIH
PRAVIC

Velja govorjena beseda!

Ključno vprašanje je, ali bomo kot družba pripravljene dosledno uresničevati človekove pravice tudi v okoljih, kjer je tveganje za njihovo omejevanje največje.

Hvala za vašo pozornost.